

Deanne Radema, Bart van Kessel

In vijf stappen naar een onderwijs-
zorgarrangement voor zmolkers

Inhoudsopgave

Kern van het zmolk-pakket	3
1 De problematiek in een notendop	4
2 Stappenplan	5
Stap 1 Verkennen Welke leerlingen hebben een onderwijs-zorg-arrangement nodig?	5
Totaalbeeld krijgen	6
Zicht op ondersteuningsbehoefte / onderwijs-zorgbehoefte	6
Prioriteit aanbrengen	6
Stap 2 Betrekken Wie heb ik nodig om de vraag die er ligt te beantwoorden?	6
Stap 3 Ontwikkelen Welke ondersteuning is er nodig?	6
Actieplan.....	6
Visie als grondslag	6
Arrangement(en) ontwikkelen	7
Stap 4 Arrangeren Hoe richten we het in?	7
Stap 5 Activeren	7
Activeren van het arrangement	7
Inbedden in de ondersteuningsstructuur van de school	8
3 Werkmaterialen	9
Stap 1 Verkennen	9
Stap 2 Betrekken	9
Stap 3 Ontwikkelen	9
Stap 4 Arrangeren	9
Stap 5 Activeren	9
Bijlagen	10

Kern van het zmolk-pakket

‘In vijf stappen naar een passend onderwijs-zorgarrangement’ vormt de kernpublicatie van het zmolk¹-pakket. Voor met name beleidsmakers biedt het houvast bij het bouwen aan de basis: het bepalen van benodigde onderwijs-zorgarrangementen (OZA’s) en de inrichting ervan. De doelgroep: kwetsbare kinderen met complexe onderwijszorgvragen die het niet redden zonder een gecombineerd aanbod van onderwijs en zorg.

Wat biedt het stappenplan?

Hoe zet je onderwijs-zorgarrangementen op, voor leerlingen die ernstige belemmeringen in het onderwijs ervaren? Het Nederlands Jeugdinstituut heeft, samen met het Landelijk Expertise Centrum Speciaal Onderwijs (LECSO) en professionals uit het veld, voorliggend stappenplan uitgewerkt. Als lezer wordt u stap voor stap meegenomen door het proces van verkennen, betrekken, ontwikkelen, arrangeren en activeren. Per stap biedt het document bovendien ‘gereedschap’ in de vorm van theoretisch kader, schema’s en matrixen. Deze zijn opgenomen in de bijlagen.

Wiens kennis en ervaring ziet u terug?

Dit onderdeel van het zmolk-pakket stoelt op vele gesprekken en bijeenkomsten met beleidsmakers en uitvoerders. Hun kennis en ervaring heeft inzichten verschaft in de aard en zwaarte van de problematiek en in de best mogelijke oplossingen.

Onderdeel van een samenhangend pakket

Het zmolk-pakket omvat een aantal procesgerichte en uitvoeringsgerichte publicaties. Samen geven zij een theoretisch kader en praktische handvatten voor het denken over, borgen en door-ontwikkelen van OZA’s. ‘In vijf stappen’ behoort tot de procesgerichte publicaties. Bekijk [hier](#) het overzicht.

‘In vijf stappen naar een passend onderwijs-zorgarrangement’ is tot stand gekomen door een bundeling van expertise van het Nederlands Jeugdinstituut en het Landelijk Expertise Centrum Speciaal Onderwijs (LECSO).

¹ zmolk is een combinatie van zeer moeilijk opvoedbaar kind (zmok) en moeilijk lerend (mlk) of zeer moeilijk lerend kind (zmlk).

1. De problematiek in een notendop

Een onderwijs-zorgarrangement is een integraal programma voor specifieke (groepen) leerlingen. Het is een aanbod waarin onderwijs en zorgpartner(s) op uitvoeringsniveau samenwerken op basis van één kind, één gezin, één plan. Er is sprake van een aanvullende inzet van zorg om onderwijsdeelname mogelijk te maken, met als uitgangspunt de ondersteuningsbehoefte van de doelgroep. De expertise van beide sectoren wordt in samenhang aangeboden en versterkt elkaar.

Het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) is specialist in het maken van de vertaalslag naar de onderwijsleersituatie voor kinderen en jongeren² met een specifieke en/of intensieve onderwijsbehoefte. Voor een aantal kinderen binnen cluster 3- en 4-scholen lukt het echter niet om passende onderwijsondersteuning te bieden binnen de bestaande mogelijkheden. De Advies Commissie Toelating en Begeleiding, Onderwijsconsulenten (ACTB)³ signaleert in 2006 het volgende:

‘Groepen waar onderwijsconsulenten moeilijk onderwijs voor kunnen vinden, zijn onder meer:

- ❖ meer- of hoogbegaafde kinderen met een stoornis in het autisme spectrum*
- ❖ kinderen met een schoolfobie*
- ❖ kinderen met een cluster 3-indicatie (ZML) en ernstige gedragsproblemen*
- ❖ kinderen met een cluster 4-indicatie en zeer complexe gedragsproblemen*
- ❖ kinderen met ernstige verstandelijke beperkingen (IQ lager dan 35) die recht op onderwijs hebben, maar die meer zorg nodig hebben dan het Speciaal Onderwijs kan bieden*
- ❖ meervoudig gehandicapte kinderen.’*

Deze groepen kinderen komen binnen het speciaal onderwijs niet aan ontwikkeling toe. Ze veroorzaken grote problemen in de scholen, vallen uit en zitten thuis of op de woongroep. Daarnaast zijn er kinderen met een leerplichtonthefing (ernstig verstandelijk en/of meervoudig gehandicapt) voor wie professionals wel

degelijk onderwijsperspectief zien. Zij zouden hen graag zien participeren in het onderwijs.

Inzet jeugdzorg / psychiatrie en onderwijs

Passend onderwijs voor deze kinderen en jongeren vraagt om specifieke expertise vanuit (jeugd)zorg en psychiatrie die samen met het onderwijs wordt ingezet. Deze samenwerking vormt een onderwijs-zorgarrangement (OZA). Een onderwijs-zorgarrangement is meer dan de som der delen; zorg, onderwijs en psychiatrie/gezondheidszorg versterken elkaar en stimuleren optimaal de ontwikkeling van kinderen en jongeren. De balans tussen onderwijs en zorg is van groot belang en dient vanuit de behoefte en context van het kind of de jongere gezien te worden. Hier geldt het gedachtegoed van één kind, één gezin, één plan: ondersteuning kan alleen effectief zijn als het gericht is op het kind en zijn omgeving. Aanvullende medische ondersteuning maakt de integrale aanpak compleet.

Basisaanpak en stappenplan

Om überhaupt te kunnen leren, is voor deze leerlingen een adequaat pedagogisch klimaat van levensbelang. Het creëren ervan is de hoofdtaak van de samenwerkende professionals. Dit beoogde klimaat ontstaat door het alledaagse handelen in relatie tot leerlingen en het bewust inhoud geven aan de relatie tussen begeleiders en de kinderen en jongeren in de groep. Dit adequate, alledaagse handelen noemen we ‘de basisaanpak’. Het richt zich op bevordering van het welzijn en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Het doel is, hen te laten opgroeien tot individuen die zo zelfstandig mogelijk kunnen functioneren in de samenleving (Bruininks, 2006). De benodigde OZA’s zijn voorwaardelijk om de basisaanpak te kunnen implementeren. Voorliggend stappenplan gaat in die zin vooraf aan de basisaanpak.

De publicatie ‘Onderwijs-zorgarrangementen voor zmolkers: visie en basisaanpak’ omschrijft de basisaanpak. De ‘Basisaanpak voor zmolkers, checklist’ is een uitgelicht onderdeel van bovenstaande publicatie.

² In deze publicatie spreken we soms over leerlingen, soms over kinderen en jongeren. Een deel van de doelgroep gaat immers niet naar school.

³ Rapportage Advies Commissie Toelating en Begeleiding, Onderwijsconsulenten. Onderwijsconsulenten+ 1 augustus 2005 – 1 augustus 2006, Den Haag, september 2006.

2. Het vijfstappenplan

Stap 1 – Verkennen

Welke leerlingen hebben een onderwijs-zorgarrangement nodig?

De ondersteuningsbehoefte van de zmolker in beeld
De verkenning begint met het vormen van een beeld van de complexe ondersteuningsbehoefte van de kinderen en jongeren in kwestie. Onderstaand stroomdiagram helpt hierbij.

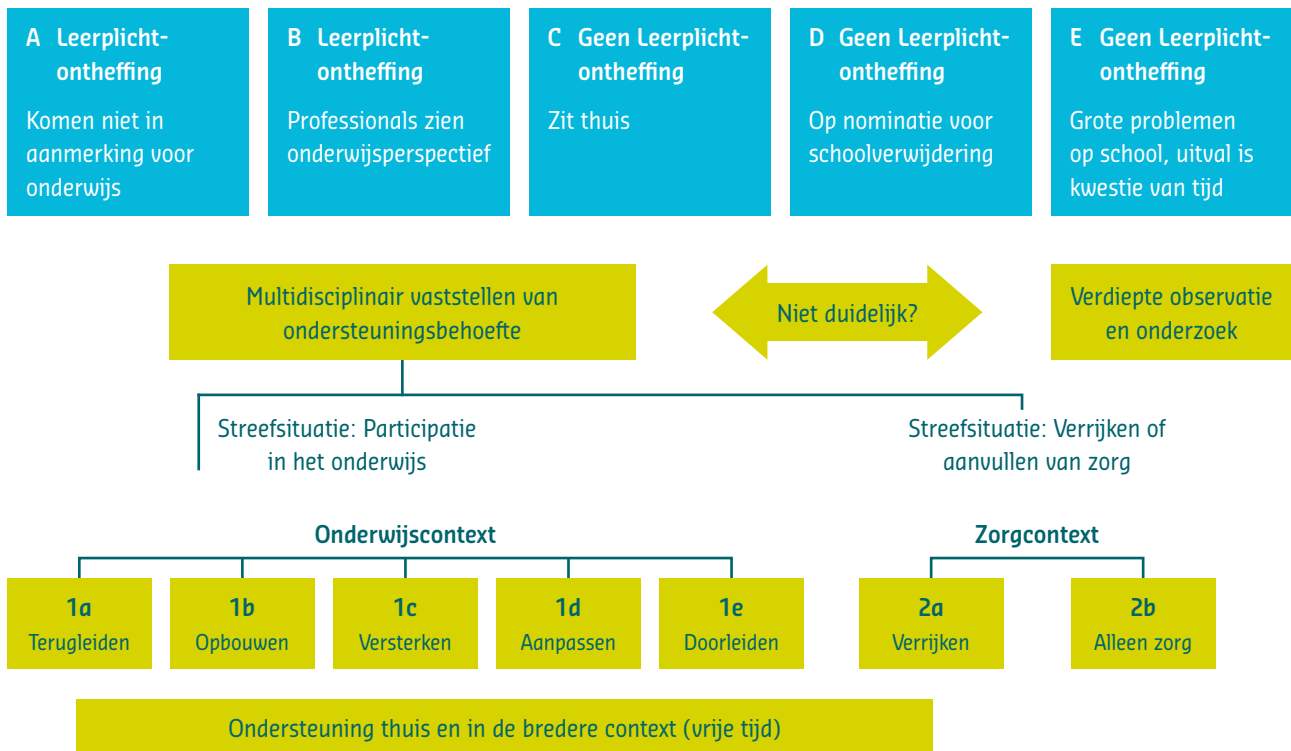
Het diagram geeft verschillen op bepaalde dimensies aan, die leiden tot verschillende onderwijs-zorgarrangementen. Uitgangspunt is dat we gericht zoeken naar een antwoord op de ondersteuningsbehoefte van betreffende leerlingen. Samen vormen de OZA's dan ook een continuüm; de ontwikkeling van een kind of jongere kan aanleiding geven over te stappen naar een ander arrangement, dat beter past bij diens veranderde ondersteuningsbehoefte. Als deze ondersteuningsbehoefte niet goed duidelijk

wordt, is soms verdiepte observatie en onderzoek nodig. Hierin werken onderwijs en zorg samen.

Er kan blijken dat er sprake is van onderwijsperspectief binnen de reguliere opzet van het speciaal onderwijs. Hiervoor zijn verschillende arrangementen denkbaar, die zich van elkaar onderscheiden in de doelstelling. De verschillende arrangementen staan in het stroomdiagram weergegeven van 1a tot en met 1e.

Zijn er echter ontbrekende leervoorwaarden die onderwijsparticipatie in de weg staan, dan ligt het accent op 'zorg'. Zie optie 2a en 2b. Bij 2a zou je dan ook kunnen spreken van een zorg-onderwijsarrangement: de zorg- of behandelcontext staat voorop. Voor kinderen voor wie onderwijs geen toegevoegde waarde heeft, blijft het bij alleen zorg of behandeling. Voor een verdere toelichting van de arrangementen (de blauwe blokken): zie bijlage 3.

De ondersteuningsbehoefte van de zmolker in beeld

Totaalbeeld van leerlingen in de regio

Nu vormt u zich op grote lijnen een beeld van de leerlingen in uw regio die een onderwijs-zorgarrangement nodig hebben. De matrix in bijlage 1 helpt hierbij. U deelt het aantal leerlingen per school of regio in aan de hand van twee dimensies: het IQ en de relatie van de leerling tot het onderwijs. De aantallen noteert u in de matrix.

Gebruiken: matrix in bijlage 1

Zicht op ondersteuningsbehoefte / onderwijs-zorgbehoefte

Heeft u de leerlingen geïdentificeerd? Dan zoomt u nader in op de individuele ondersteuningsbehoefte. Voor elk ingevuld vak in de matrix werkt u de ondersteuningsbehoefte van een leerling uit. Als het om een meerdere leerlingen in een vak gaat, is het raadzaam de ondersteuningsbehoefte van een van hen in kaart te brengen. Deze leerling is dan exemplarisch voor de groep en biedt externe partijen meer zicht op dat wat er nodig is.

Gebruiken: bijlage 2.

Prioriteit aanbrengen

De ervaring leert dat uit de inventarisatie vaak meerdere (groepen) leerlingen met verschillende ondersteuningsbehoeften naar boven komen waarvoor een gecombineerde aanpak nodig is. Om goed in te kunnen spelen op de diverse ondersteuningsbehoeften, zullen naar verwachting dan ook meerdere onderwijs-zorgarrangementen nodig zijn. Een continuüm aan onderwijs-zorgarrangementen kan dan uitkomst bieden. Raadpleeg het stroomdiagram op pagina (...) bij het in beeld krijgen van de diversiteit in ondersteuningsbehoefte.

Welke arrangementen werkt u het eerst uit; waar legt u de prioriteit?

Opties zijn:

- ❖ Bij een groep die nu voor de meeste problemen zorgt.
- ❖ Bij de groep die nu nog net in het onderwijs te handhaven valt, maar die dreigt uit te vallen.
- ❖ Bij het arrangement dat de meeste leerlingen helpt.
- ❖ Bij preventieve maatregelen.

Stap 2 – Betrekken

Wie heb ik nodig om de voorliggende vraag te beantwoorden?

Identificeer nu de partners die nodig zijn om de arrangementen vorm te geven. Welke partijen zijn al betrokken bij de kinderen en jongeren die uit de verkenning naar voren kwamen (stap 1)? Denk bij partners niet alleen aan zorgpartners, maar ook aan de gemeente en andere partners in het onderwijs. Zo is de leerplichtambtenaar een belangrijke gesprekspartner. Zorg ervoor dat vanuit de organisaties vertegenwoordigers met mandaat aan tafel zitten en dat er sprake is van bestuurlijk draagvlak om het gesprek aan te gaan.

Vraag uw partners om mee te denken. Beter nog: mogelijk kunt u ze van meet af aan betrekken en samen de verkenning (stap 1) doen.

Stap 3 – Ontwikkelen

Welke ondersteuning is nodig?

Een actieplan

Stel nu een actieplan op voor de ontwikkeling van de arrangementen. Dit plan benoemt in grote lijnen de afspraken voor vervolgstappen. Welke arrangementen werkt u uit; wie neemt dit op zich? Hoe verkrijgt u draagvlak voor de uitwerking? Et cetera.

Voor de uitwerking van de arrangementen kunt u bijvoorbeeld kiezen voor een projectmatige structuur met een stuurgroep en één of meerdere inhoudelijke werkgroepen. Een stuurgroep kan ook als actietafel vorm krijgen: een overlegtafel met alle regionale partners die de verantwoordelijkheid heeft om voor alle leerlingen een passend onderwijs/zorgarrangement in te richten.

Tip: stel een trekker aan die de voortgang en de doelstellingen bewaakt.

Visie als grondslag

Met elkaar werkt u de visie op ondersteuning uit en stelt u uitgangspunten vast. Aandachtspunten hierbij zijn:

- ❖ handelingsgericht werken
- ❖ van beheersing naar eigen regie
- ❖ vijf kernuitspraken die de visie samenvatten
- ❖ een theoretische onderbouwing van de ondersteuningsbehoefte van de doelgroep en de visie op die ondersteuning (bijlage 5).

Arrangement(en) ontwikkelen

Tijd om de gekozen arrangementen nader uit te werken. U formuleert het inhoudelijke aanbod, evenals ieders rol daarin. Ook kunt u vereiste competenties benoemen. Voor leerlingen met een (licht) verstandelijke beperking en ernstige gedrags- en/of psychiatrische problematiek biedt het zmolc-pakket een uitgewerkte basisaanpak⁴. Twee andere zmolc-publicaties gaan in op kerncompetenties van uitvoerders van een OZA en het competentieprofiel voor zmolc-leerkrachten (V)SO.

Bij de uitwerking verdienen de volgende aspecten aandacht:

- ❖ Hoe komen we tot gezamenlijke beeldvorming ten aanzien van de ondersteuningsbehoefte van de betreffende kinderen en jongeren?
- ❖ Concrete ondersteuning in termen van:
 - didactische ondersteuning
 - sociaal-emotionele ondersteuning
 - ondersteuning in de communicatie
 - fysieke, medische ondersteuning
 - ondersteuning thuis en in de bredere context.

Gebruiken: bijlage 6 'uitwerking ondersteuning'

Stap 4 – Arrangeren

Hoe richten we het arrangement in?

Zodra u weet wat er inhoudelijk nodig is, kunt u gaan nadenken over de inpassing in een structuur. De leeromgeving, die u bij stap 3 heeft gespecificeerd, is daarbij de sleutelfactor. Immers: In welke omgeving komen deze kinderen tot leren? Kan dit groepsgewijs? Niet alleen de leeromgeving maar ook de spreiding van de doelgroep in de regio zal bij het inrichten van een arrangement een rol spelen. Gaat het om één of om tien kinderen of jongeren? Bezoeken ze dezelfde school of zijn ze verspreid over de regio?

De kaders van het arrangement werkt u uit in termen van:

- ❖ organisatie
- ❖ aansturing
- ❖ financiën
- ❖ regelgeving.

Bij organisatie gaat het onder meer om vragen als:

- ❖ Registratie (relatie tot leerlingvolgsysteem) en benodigde managementinformatie.
- ❖ Hoe komen de leerlingen in aanmerking voor het arrangement (procedure en criteria)?
- ❖ Borging van privacy- en klachtenreglement.
- ❖ Protocol voor het waarborgen van fysieke veiligheid en handelen bij fysiek geweld.
- ❖ Hoe is transfer naar de vervolgsituatie geborgd? Nazorg.

Gebruiken: bijlage 7: 'Inrichten van het arrangement'

Stap 5 - Activeren

Activeren van het arrangement

Na de voorgaande stappen te hebben gevolgd, is duidelijk hoe de arrangementen worden vormgegeven. Nu is het van belang om, per arrangement, degenen die daarin actief zijn goed te positioneren. Daarnaast werkt u in concrete actieplannen uit wie wat doet, in welke situatie.

Hierbij is het goed om steeds de vertaalslag te maken naar: 'wat betekent een bepaalde verantwoordelijkheid in termen van benodigde competenties?'

Een stimulerende leeromgeving creëren

Het creëren van een adequaat pedagogisch klimaat dat stimuleert tot leren is de hoofdtak van de samenwerkende professionals. Het professioneel handelen bepaalt de kwaliteit van de dienstverlening. In dit kader verwijzen we naar andere publicaties uit het zmolc-pakket:

Competentieprofiel leerkracht speciaal onderwijs

Kerncompetenties voor uitvoerders van onderwijs-zorgarrangementen voor zmolc'ers
Om kennis in de eigen organisatie te verzamelen, te delen en toe te passen, biedt het zmolc-pakket twee toolkits: een voor professionals, een voor directies, managers en staf.

⁴ Basisaanpak onderwijs-zorgarrangementen voor leerlingen met een (lichte) verstandelijke beperking en ernstige gedrags- of psychiatrische problematiek

In de matrix van bijlage 8 kunt u aangeven hoe acties worden verdeeld onder diverse betrokkenen. De matrix onderscheidt acties behorende bij het traject, bij een crisis en bij wachtlijsten.

Inbedden in de ondersteuningsstructuur van de school

Activeren betekent ook: dat wat ontwikkeld is borgen en inbedden in de gehele ondersteuningsstructuur. Het is in dat kader verstandig om voor het arrangement als geheel de evaluatieve en planmatige cyclus te doorlopen. Borging betreft:

- ❖ Het signaleren van veranderde, nieuwe ondersteuningsbehoeften van leerlingen.
- ❖ Nadere verkenning van die veranderde ondersteuningsbehoefte (diagnosticeren) en consequenties voor huidige arrangementen vaststellen.
- ❖ Handelingsaanpak voorbereiden / nieuwe arrangementen opzetten.
- ❖ Handelingsaanpak uitvoeren / arrangementen uitvoeren.
- ❖ Evalueren en aanscherpen.

3. Werkmaterialen

Stap 1 Verkennen

Bijlage 1 Een totaalbeeld krijgen van leerlingen in de regio, die in aanmerking komen voor een OZA

Gebruiken voor: het indelen van het aantal leerlingen, gerangschikt naar de mate van verstandelijke beperking en hun relatie tot het onderwijs.

Bijlage 2 Zicht krijgen op de individuele onderwijs- en zorgbehoefte

Gebruiken voor: nader verhelderen van het functioneren van de leerling; diens ondersteuningsbehoefte; het doel van het onderwijs-zorgarrangement en het inventariseren van beschikbare en benodigde arrangementen.

Bijlage 3 Toelichting arrangementen

Bijlage 4 Indelen van onderwijs-zorgarrangementen

Gebruiken voor: het maken van een overzicht van bestaande en benodigde arrangementen in de regio.

Stap 2 Betrekken

Geen werkmateriaal

Stap 3 Ontwikkelen

Bijlage 5 Visie op de doelgroep en ondersteuningsbehoefte

Gebruiken voor: visievorming en formuleren van vijf kernuitgangspunten

Bijlage 6 Uitwerken van de ondersteuning

Gebruiken voor: nader omschrijven van de ondersteuning voor de leerling tijdens het volgen van onderwijs, thuis en in de bredere context van thuis.

Stap 4 Arrangeren

Bijlage 7 Inrichten van het arrangement

Gebruiken voor: formuleren van kaders voor het inrichten van het arrangement in termen van organisatie, aansturing, financiering en regelgeving.

Stap 5 Activeren

Bijlage 8 Activeren van het arrangement

Gebruiken voor: concretiseren 'wie doet welke acties' om de ondersteuning effectief te kunnen uitvoeren.

Bijlage 9 Inbedden in de ondersteuningsstructuur van de school

Bijlage 1. Een totaalbeeld krijgen van leerlingen in de regio, die in aanmerking komen voor een OZA

Indeling volgens Piaget

In de matrix delen we leerlingen in naar de mate van verstandelijke beperking. De fasen theorie van Piaget⁵ ligt hieraan ten grondslag. Deze indeling wordt ook gehanteerd in het NOB-profiel; een model om ontwikkelingsperspectief in het speciaal onderwijs in kaart te brengen⁶.

Werkwijze

- ❖ Rangschik de leerlingen naar beide dimensies: 'kenmerken doelgroep' en 'relatie tot onderwijs'.
- ❖ Benoem telkens het aantal leerlingen.
- ❖ Geef eventueel aan op welke school of scholen deze leerlingen zitten.

Mate van verstandelijke beperking	IQ-bereik	Ontwikkelingsleeftijd	Cognitieve fase
Diep	<20	tot 2 jaar	sensomotorisch
Ernstig	20-35	2 - 4 jaar	pre-operationeel
Matig	35-50	4 - 7 jaar	pre-logisch
Licht	50-70	7 - 12 jaar	concrete logische operaties
Zwakbegaafd	70-85	conform kalenderleeftijd	

Inventarisatie kinderen en jongeren met complexe ondersteuningsbehoeften						
Kenmerken doelgroep Relatie tot onderwijs	1 IQ < 20	2 IQ 20-35	3 IQ 35-50	4 IQ 50-70	5 IQ 70-85	6 IQ >85
A Leerplichtonthefing Komen nooit in aanmerking voor onderwijs						
B Leerplichtonthefing Professionals zien ontwikkelingsperspectief binnen onderwijs						
C Geen leerplichtonthefing Zit thuis						
D Geen leerplichtonthefing Grote problemen op school veroorzakend en op nominatie voor verwijdering						
D Geen leerplichtonthefing Grote problemen op school, schooluitval is kwestie van tijd						

⁵ Hayslip, Bert JR., et al. (2006). Developmental Stage Theories. Chapter in: Michel Hersen & Jay C. Thomas (ed): Comprehensive Handbook Of Personality and Psychopathology. 2012 of: Piaget, J. (1936) Origins of intelligence in the child. London: Routledge & Kegan Paul.

⁶ ZML Noordoost Brabant, 2011. NOB-profiel. Doetinchem: Graviant.

Bijlage 2: Zicht krijgen op de individuele onderwijs-zorgbehoefte

2.a. Analyse van het functioneren van een leerling

Met deze ‘inventarisatie’ van het functioneren van een leerling krijgt u zicht op diens ondersteuningsbehoefte. Er is sprake van de aanpak één kind, één gezin, één plan. Daarom neemt u de ondersteuningsbehoeften van leerkrachten, school en ouders en gezin in de inventarisatie mee.

De wijze waarop het functioneren van een leerling in kaart wordt gebracht is gebaseerd op het International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF) en het ondersteuningsmodel van American Association of Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD)⁷.

De inventarisatie bestaat uit de volgende onderdelen.

Vijf dimensies menselijk functioneren	Ondersteunings-behoeften van:	Doelstellingen voor:
1. verstandelijke mogelijkheden 2. adaptief gedrag 3. participatie, interactie en sociale rollen 4. gezondheid 5. context	<ul style="list-style-type: none"> • leerling • leerkracht • school • ouder(s) / gezin 	<ul style="list-style-type: none"> • leerling • leerkracht • school • ouder(s) / gezin

Toelichting op de dimensies van menselijk functioneren (AAIDD-model)

Verstandelijke mogelijkheden

Verstandelijke vermogens betreft intelligentie, zoals deze wordt gemeten met intelligentietests. Intelligentie is een algemene mentale functie. Hij heeft betrekking op redeneren, plannen, problemen oplossen, abstract denken, begrijpen van complexe ideeën, snelheid van lezen en leren van ervaringen.

Adaptief gedrag

Adaptief gedrag betreft conceptuele, sociale en praktische vaardigheden die een persoon nodig heeft om in het dagelijks leven te kunnen functioneren.

- Conceptuele vaardigheden zijn: begrijpen en hanteren van taal, lezen en schrijven, begrip van geld en het kunnen overzien en plannen van dagelijkse activiteiten.
- Sociale vaardigheden zijn: hanteren van interpersoonlijk contact, handelen vanuit

verantwoordelijkheidsbesef, kunnen inschatten van en weerstand bieden aan negatieve beïnvloeding, je kunnen houden aan geldende regels en wetten, en vermijden van een slachtofferrol.

- Praktische vaardigheden zijn:
 - activiteiten in het dagelijks leven (ADL) zoals eten, aankleden, hygiëne, zich verplaatsen
 - instrumentele activiteiten zoals maaltijdbereiding, huishoudelijke activiteiten, gebruik van telefoon, omgaan met geld, gebruikmaken van vervoer
 - vaardigheden met betrekking tot werk
 - vermijden of voorkomen van gevaarlijke situaties.

Gezondheid

De lichamelijke en geestelijke gezondheid van een persoon met een verstandelijke beperking beïnvloedt in hoge mate zijn functioneren. Een gezond persoon kan beter leren, kan meer en gemakkelijker dagelijkse activiteiten aan en kan beter participeren in de samenleving. Onderkenning van iemands gezondheidstoestand is van groot belang voor het inzicht in het functioneren van de persoon. Ook dient hierin eventuele co-morbiditeit te worden

⁷ AAIDD-model: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. Voorheen het AAMR-model (2002). American Association on Mental Retardation

meegenomen (iemand heeft twee of meer stoornissen of ziekten).

Participatie, interactie en sociale rollen

Een mens functioneert binnen settings. Denk aan thuis, gezin, schoolklas, werk, vriendenkring en clubs. Settings horen bij de leeftijd en de cultuur van de betrokkene. Ieder mens ontleent aan het functioneren binnen zo'n setting een sociale positie. Ook scheidt het mogelijkheden tot ontwikkeling en tot het krijgen van waardering.

Context

Context verwijst naar de totale (fysieke en sociale) omgeving waarin de persoon functioneert op drie niveaus:

- ❖ De directe omgeving waarin het individu zich bevindt en face-to-face relaties heeft met anderen. Denk aan gezin, woonsituatie, klas, werk en vrije tijd.
- ❖ De bredere omgeving, zoals familie, buurt, school, organisaties die ondersteuning bieden en de lokale samenleving.
- ❖ Overkoepelende patronen. Denk aan de cultuur, de brede samenleving, de sociaal-politieke situatie, en wetten en regels die de zorg en ondersteuning reguleren.

Invullen van de inventarisatie⁸

Vul de inventarisatie in per kind cq jongere. en gebruik daarbij steekwoorden Hieronder vindt u een korte toelichting per onderdeel.

Anoniem of niet?

Mogelijk geeft u er de voorkeur aan om de inventarisatie anoniem in te vullen; u kunt dan volstaan met alleen de initialen van het kind of de jongere. Belangrijk is dat u snel kunt achterhalen om wie het gaat en om latere verslaglegging te kunnen koppelen aan de inventarisatie.

Dimensies van menselijk functioneren

Per dimensie vult u de factoren in die bevorderend of juist belemmerend inwerken op het functioneren van het kind of de jongere in het onderwijs. Het gaat om belemmerende factoren die - zonder bepaalde ondersteuning - het functioneren van deze leerling in de weg zitten. En om bevorderende factoren die eventuele belemmeringen compenseren. Vermeld desgewenst

concrete testresultaten.

Vindt u dit onderdeel te tijdrovend? Mogelijk kunt u volstaan met het in kaart brengen van de ondersteuningsbehoefte om vervolgstappen te kunnen nemen.

Ondersteuningsbehoefte

In het kader van één kind, één gezin, één plan inventariseert u de ondersteuningsbehoefte van zowel de leerling als van zijn omgeving: de leerkracht, de school en de ouders/het gezin.

Doelstellingen

Geef kort aan welke doelstellingen u wilt bereiken.

Bijvoorbeeld voor de leerling: instroom in een reguliere klas van het (voortgezet) speciaal onderwijs of arbeidstoeleiding. De doelstelling bepaalt mede hoe het meest passende arrangement eruit ziet. Potentiële doelstellingen hebben betrekking op:

- ❖ Terugleiden. Deze arrangementen zijn erop gericht kinderen en jongeren die zijn uitgevallen weer in het (speciale) onderwijs te krijgen. In of buiten de onderwijssetting wordt een voorziening geboden waar zij tijdelijk heen gaan. Hier worden zij beter voorbereid op de onderwijsleersituatie waar ze uiteindelijk heen gaan.
- ❖ Opbouwen. Dit is bedoeld voor kinderen en jongeren die nog niet deel hebben genomen aan onderwijs. Bij hen moet de onderwijsdeelname heel zorgvuldig worden opgebouwd; ze kunnen niet direct volledig instromen.
- ❖ Versterken. Deze arrangementen zijn bedoeld voor kinderen en jongeren die in een bestaande setting van het onderwijs kunnen functioneren. Voorwaarde is, dat zij (tijdelijk) ondersteund worden door zorg. Dit kan in de klasgebeuren. Ook kan het vorm krijgen door de schoolse situatie af te wisselen met activiteiten erbuiten.
- ❖ Aanpassen. Denk aan leerlingen waarvoor de onderwijsleersituatie aangepast dient te worden. Bijvoorbeeld in pedagogisch-didactisch klimaat, groepsomvang of minimaal aantal uren onderwijs. Zorg en onderwijs zijn meestal samen verantwoordelijk voor het begeleiden van de leerlingen in de groep. Ernstige, chronische problematiek vereist dat tijdelijke

⁸ We denken dat deze inventarisatie zich verder zal ontwikkelen op basis van ervaringen in de praktijk. We nodigen u uit uw bevindingen en verbeteringsuggesties met het Nederlands Jeugdinstituut te delen.

aanpassing niet volstaat, maar dat structurele aanpassing van de onderwijsleersituatie nodig is.

- ❖ Doorleiden. Dit heeft betrekking op de ondersteuning van breukvlakken: overgangen in de schoolloopbaan en de overgang naar arbeid of dagbesteding. Relevant voor kinderen en jongeren waarvan u voorziet dat een dergelijke overgang moeilijk wordt. Er is afbreukrisico. Stimuleren. U stimuleert de ontwikkeling binnen de zorg- of behandelcontext door het element van onderwijs toe te voegen: een zorg-onderwijs-arrangement.

- ❖ Verrijken; zie bijlage 3.
- ❖ Alleen zorg; zie bijlage 3.

Algemene informatie

Naam leerling
(indien anoniem: initialen leerling)

Leeftijd

School
Klas/groep

Ingevuld door
Functie
E-mail / telefoon

Dimensies menselijk functioneren

Bevorderend

Belemmerend

1. Verstandelijke mogelijkheden

2. Adaptief gedrag

2a. conceptuele vaardigheden

2b. sociale vaardigheden

2c. praktische vaardigheden

3. gezondheid

4. participatie, interactie en sociale rollen

5. context

Gezien het integrale karakter van de aanpak omschrijft u ook de ondersteuningsbehoefte van, en doelstellingen voor ouders/gezin, leerkrachten en gehele school.

Ondersteuningsbehoefte van:

Leerling

Leerkracht

School

Ouder(s) / gezin

Doelstellingen voor:

Leerling

Leerkracht

School

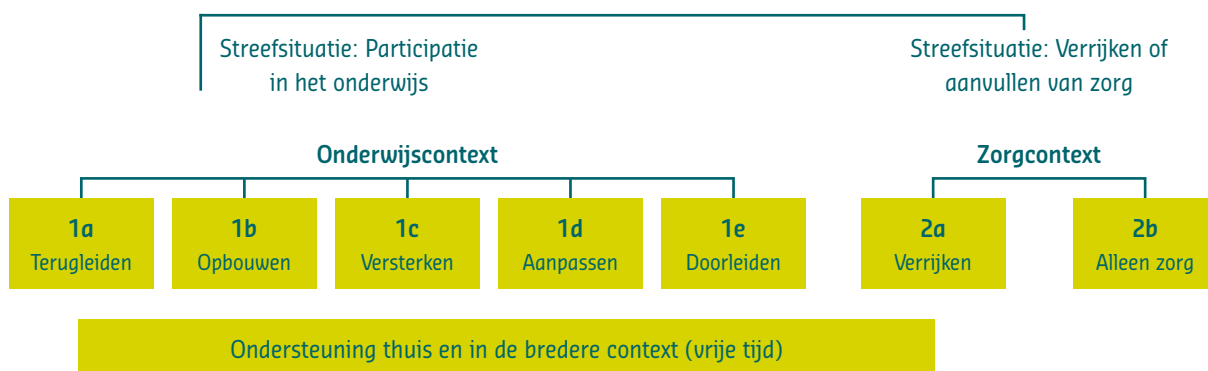
Ouder(s) / gezin

Er zijn meerdere instrumenten ontwikkeld om de ondersteuningsbehoefte van leerlingen in kaart te brengen. Relevant is het [Groeidocument](#) uit de methode Handelingsgericht werken.

Bijlage 3: Toelichting arrangementen

Onderstaande afbeelding toont het onderste deel van het stroomdiagram op pagina (...). In de genummerde blokken kunt u benodigde arrangementen onderbrengen. Eventueel brengt u zelf een onderscheid aan tussen bestaande en nieuwe arrangementen. De termen in de blokken verwijzen naar de focus van het arrangement.

Onder het schema lichten we de varianten nader toe.

Onderwijscontext

1a: terugleiden

Deze arrangementen zijn erop gericht kinderen en jongeren die zijn uitgevallen weer in het (speciale) onderwijs te krijgen. In of buiten de onderwijssetting wordt een voorziening geboden waar zij tijdelijk heen gaan. Het doel is, hen beter toe te rusten voor de onderwijsleersituatie waar ze uiteindelijk heen gaan.

Voorbeelden:

- ❖ time-out in de school
- ❖ trainingsgroep
- ❖ reboundachtige voorziening

1b: Opbouwen

Deze arrangementen zijn bedoeld voor kinderen en jongeren die nog niet deel hebben genomen aan onderwijs. Bij hen moet de onderwijsdeelname heel zorgvuldig worden opgebouwd; ze kunnen niet direct volledig instromen.

Denk aan:

- ❖ Opbouwen van het aantal onderwijsuren voor een kind dat nog nooit naar school is geweest of een schoolfobie ontwikkeld heeft.
- ❖ Overgang en nazorg vanuit een eerdere setting.

1c: Versterken

Hiermee hebben we kinderen en jongeren op het oog die in het onderwijs kunnen functioneren, mits (tijdelijk) ondersteund door zorg. De ondersteuning kan geboden worden in de klas. Het kan ook vorm krijgen door de schoolse situatie af te wisselen met activiteiten erbuiten.

Denk aan:

- ❖ Zorg in de klas (zorgmedewerkers draaien mee in de reguliere klas en ondersteunen een of meerdere leerlingen).
- ❖ Arrangementen waarbij onderwijs wordt afgewisseld met activiteiten die begeleid worden door een zorgmedewerker.
- ❖ Achtervang in de school.

1d: Aanpassen

Deze arrangementen focussen op leerlingen waarvoor de onderwijsleersituatie aangepast dient te worden. Bijvoorbeeld in termen van pedagogisch-didactisch klimaat, groepsgrootte of een minimaal aantal uren onderwijs. Zorg en onderwijs zijn meestal samen verantwoordelijk voor het begeleiden van de leerlingen in deze groep.

Als sprake is van ernstige, chronische problematiek, dan vereist dat een structurele aanpassing van de onderwijsleersituatie.

Voorbeelden:

- ❖ Zorgklas (zorg en onderwijs begeleiden de klas. Het pedagogisch-didactisch klimaat is leidend; mogelijk kan de inzet van de zorgmedewerker worden afgebouwd nadat het pedagogisch klimaat is neergezet).
- ❖ Anti-klas.
- ❖ Structuur- en veiligheidsgroep.

1e: Doorleiden

Deze arrangementen ondersteunen breukvlakken en overgangen in de schoolloopbaan en de overgang naar arbeid of dagbesteding ondersteunen. Ze zijn relevant voor kinderen en jongeren die dergelijke overgangen niet goed aankunnen. Afbreukrisico dreigt! De benodigde zorginzet zal per kind variëren.

Voorbeelden:

- ❖ Arrangementen waarbij leerlingen onder begeleiding van zorg gaan meedraaien in bijvoorbeeld de dagbesteding.
- ❖ Onderwijs in de context van de dagbesteding.
- ❖ Jobcoaches / stagebegeleiders met een gespecialiseerde pedagogisch zorgachtergrond.
- ❖ Toeleiden naar arbeid met inzet van jeugdhulp.
- ❖ Begeleiding van de overgang van SO naar VSO. Bijvoorbeeld door toerusting van de vso-omgeving en betrokkenen en de leerling langzaam te laten wennen met inzet van jeugdhulp.

Zorgcontext

2a. Verrijken

Deze arrangementen richten zich op kinderen en jongeren die structureel zo'n groot beroep doen op zorg dat onderwijs slechts in beperkte mate haalbaar is. Zij hebben het meest baat bij onderwijs dat wordt ingebed in de zorgcontext. 'Tolereren en accepteren' staan centraal in een setting van individuele begeleiding en zeer intensieve nabijheid. De zorgcontext is nodig om aan deze ondersteuningsbehoefte te voldoen.

Voorbeelden:

- ❖ Arrangementen waarbij behandeling en onderwijs worden geïntegreerd.
- ❖ Zorg met onderwijs binnen de zorgsetting, voor zover haalbaar voor het kind of de jongere.

Is aan de zorgbehoefte voldaan, dan kan het perspectief verschuiven naar de onderwijscontext. Ook hiervoor is intensieve nabijheid nodig en is zorginzet in de onderwijscontext noodzakelijk.

2b. Alleen zorg

Biedt onderwijs geen meerwaarde voor de ontwikkelingskansen van een kind of jongere? In dat geval is een onderwijs-zorgarrangement niet van toepassing en volgt een ontheffing van de leerplicht. In het schema op pagina (...) betreft dit doelgroep A.

Thuis en bredere context

Voor een integrale aanpak, is het belangrijk om ook de situatie thuis te kennen en waar nodig te ondersteunen. Dit geldt voor elk arrangement.

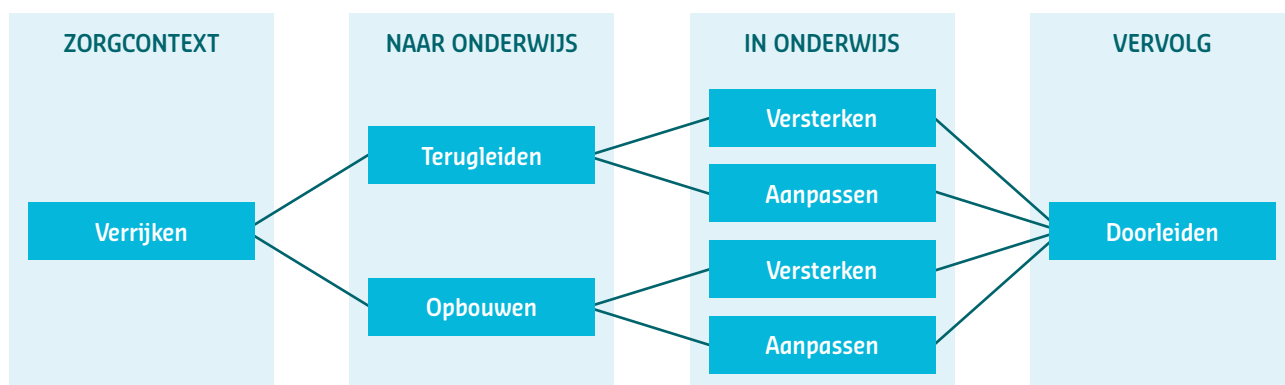
Denk aan:

- ❖ Laagdrempelige ondersteuning voor ouders vanuit school of zorg, primair bedoeld om een relatie op te bouwen.
- ❖ Pedagogische en psycho-educatie voor ouders. Ook hulp bij het geven van huiswerkbegeleiding.
- ❖ Ambulante gezinsbegeleiding die tot doel heeft bij zowel ouders als kind de motivatie voor onderwijs te stimuleren.
- ❖ Naschoolse opvang met (jeugd)zorgcomponent.
- ❖ Afstemmen aanpak thuis en op school.

Ontwikkelmodel

In onderstaand continuüm doorlopen leerlingen verschillende arrangementen met verschillende perspectieven. De ontwikkeling van een kind of jongere kan aanleiding geven over te stappen naar een ander arrangement, dat beter past bij diens veranderde ondersteuningsbehoefte.

Afhankelijk van de situatie is het nodig te starten in een zorgcontext en vandaaruit onderwijs (weer) op te bouwen. In andere situaties kan de bestaande onderwijssituatie van een leerling versterkt of aangepast worden; het kind kan blijven deelnemen aan het onderwijs.

Bijlage 4: Indeling van onderwijszorgarrangementen

Met onderstaand schema deelt u gewenste arrangementen in. Dit kunnen zowel bestaande als nieuw te vormen arrangementen zijn. Componenten die ondersteuning van thuis en de bredere context betreffen, kunt u apart toevoegen. Neem zo mogelijk de informatie uit eerder uitgevoerde inventarisaties mee (zie bijlage 2). Zo ontstaat een samenvattend overzicht.

Ordering uit stroomschema	Bestaande arrangementen (namen)	Gewenste/op te zetten arrangementen binnen onderwijs/zorg (aankruisen)	Aanvulling thuis en bredere context (korte kenschets)
1a. terugleiden			
1b. opbouwen			
1c. versterken			
1d. aanpassen			
1e. doorleiden			
2a. verrijken			
2b. alleen zorg			

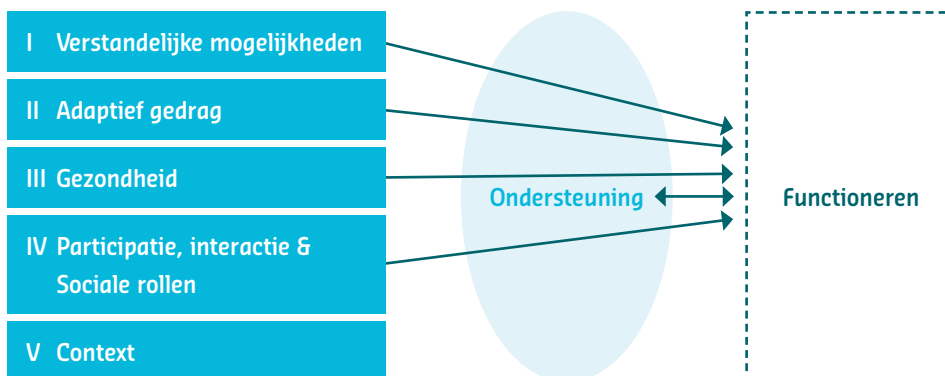
Bijlage 5. Visie op de doelgroep en ondersteuningsbehoefte

Problematiek doelgroep in relatie tot het menselijk functioneren

Combinatie van problemen

Kenmerkend voor de groep kinderen die voor een onderwijs-zorgarrangement in aanmerking komen, is dat zij kampen met een combinatie van problemen. Het model van menselijk functioneren (AAIDD model)⁹ maakt dit inzichtelijk. Het benoemt problemen op meerdere dimensies: (1) intellectueel functioneren, (2) adaptief gedrag, (3) gezondheid, (4) participatie, interactie en sociale rollen en (5) context (het systeem rond het kind).

Model verstandelijke beperkingen (AAID-2010)

Toelichting op de dimensies

Verstandelijke mogelijkheden

Verstandelijke vermogens betreft intelligentie, zoals deze wordt gemeten met intelligentietests. Intelligentie is een algemene mentale functie. Hij heeft betrekking op redeneren, plannen, problemen oplossen, abstract denken, begrijpen van complexe ideeën, snelheid van lezen en leren van ervaringen.

Adaptief gedrag

Adaptief gedrag betreft conceptuele, sociale en praktische vaardigheden die een persoon nodig heeft om in het dagelijks leven te kunnen functioneren.

- ❖ Conceptuele vaardigheden zijn: begrijpen en hanteren van taal, lezen en schrijven, begrip van geld en het kunnen overzien en plannen van dagelijkse activiteiten.
- ❖ Sociale vaardigheden zijn: hanteren van interpersoonlijk contact, handelen vanuit

⁹ AAIDD model: American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. Voorheen het AAMR model (2002). American Association on Mental Retardation

verantwoordelijkheidsbesef, kunnen inschatten van en weerstand bieden aan negatieve beïnvloeding, je kunnen houden aan geldende regels en wetten, en vermijden van een slachtofferrol.

- ❖ Praktische vaardigheden zijn:
 - activiteiten in het dagelijks leven (ADL) zoals eten, aankleden, hygiëne, zich verplaatsen
 - instrumentele activiteiten zoals maaltijdbereiding, huishoudelijke activiteiten, gebruik van telefoon, omgaan met geld, gebruikmaken van vervoer
 - vaardigheden met betrekking tot werk
 - vermijden of voorkomen van gevaarlijke situaties.

Gezondheid

De lichamelijke en geestelijke gezondheid van een persoon met een verstandelijke beperking beïnvloedt in hoge mate zijn functioneren. Een gezond persoon kan beter leren, kan meer en gemakkelijker dagelijkse activiteiten aan en kan beter participeren in de samenleving. Onderkenning van iemands gezondheidstoestand is van groot belang voor het inzicht in het functioneren van de persoon. Ook dient hierin eventuele co-morbiditeit te worden meegenomen (iemand heeft twee of meer stoornissen of ziekten).

Participatie, interactie en sociale rollen

Een mens functioneert binnen settings. Denk aan thuis, gezin, schoolklas, werk, vriendenkring en clubs. Settings horen bij de leeftijd en de cultuur van de betrokkene. Ieder mens ontleent aan het functioneren binnen zo'n setting een sociale positie. Ook schept het mogelijkheden tot ontwikkeling en tot het krijgen van waardering.

Context

Context verwijst naar de totale (fysieke en sociale) omgeving waarin de persoon functioneert op drie niveaus:

- ❖ De directe omgeving waarin het individu zich bevindt en face-to-face relaties heeft met anderen. Denk aan gezin, woonsituatie, klas, werk en vrije tijd.
- ❖ De bredere omgeving, zoals familie, buurt, school, organisaties die ondersteuning bieden en de lokale samenleving.
- ❖ Overkoepelende patronen. Denk aan de cultuur, de brede samenleving, de sociaal-politieke situatie, en wetten en regels die de zorg en ondersteuning reguleren.

Mogelijkheden en beperkingen in beeld

Om passende ondersteuning in het onderwijs te kunnen bieden, is het nodig om de mogelijkheden en beperkingen van de leerling goed in beeld te hebben. Denk daarbij aan de cognitieve vaardigheden en leervoorwaarden van de leerling. Maar ook aan aspecten als persoonlijkheidsontwikkeling, sociaal-emotioneel ontwikkelingsniveau, sociale redzaamheid en omgevingsfactoren. Menselijk functioneren wordt mede bepaald door kenmerken die buiten de leerling liggen. Ook de thuissituatie of de situatie op school kan dus factoren opleveren die onderwijsdeelname belemmeren.

Al deze factoren beïnvloeden de wijze waarop iemand zich kan handhaven in het dagelijks leven. Het uiteindelijke functioneren is te zien in ingeslepen gedragspatronen. Het is het gevolg van bovengenoemde factoren, maar ook van transactionele processen: hoe mensen op elkaar reageren. Omgeving en leerling beïnvloeden elkaar wederzijds.

De ervaring leert dat bij de zmlk-leerlingen die in aanmerking komen voor een onderwijs-zorgarrangement sprake is van een disharmonisch ontwikkelingsprofiel. Naast een sterk achtergebleven sociaal-emotionele ontwikkeling geldt bij leerlingen met een (lichte) verstandelijke handicap dat ook de cognitieve ontwikkeling achterblijft op de fysieke ontwikkeling. Dit uit zich op verschillende manieren: kinderen zijn sterk gericht op de eigen behoeftebevrediging, houden geen rekening met de grenzen van anderen, hebben veel behoefte aan nabijheid van een volwassene, en zijn ongeremd in het uiten van emoties. Vaak zijn ze beter in het uitvoeren van praktische handelingen dan in het begrijpen van verbale informatie en zich verbaal uitdrukken. Bovendien hebben ze een grotere kans op één of meer psychiatrische stoornissen of medisch-organische aandoeningen.

Ondersteuningsbehoefte centraal

De ondersteuningsbehoefte van zmlk-leerlingen is in een reguliere klas in het speciaal onderwijs lastig te beantwoorden. De achtergebleven sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling kan de omgeving op het verkeerde been worden gezet. Zij kunnen dan het kind in de begeleiding en benadering makkelijk overvragen. Prof. dr. Došen¹⁰ stelt dat gedrags- en psychiatrische

¹⁰ Prof. dr. Anton Došen is kinderpsychiater, gespecialiseerd in psychiatrische aspecten van verstandelijke beperking.

problemen het gevolg zijn van een inadequate omgang van de omgeving met de basale sociaal-emotionele behoeften van een persoon. Terugkoppeland naar het ‘Model verstandelijke beperkingen’ hiervoor gebeurt er het volgende: als de geboden ondersteuning (midden) niet voldoende aansluit bij de behoefte van een leerling, dan leidt dit tot verergering van problemen in het totale functioneren (rechts). Het is dan ook van belang in de onderwijs- en zorgaanpak niet de gedragsverandering, maar de ondersteuningsbehoefte van de leerling centraal te stellen. Deze ondersteuningsbehoefte varieert naar gelang iemands mogelijkheden en beperkingen. Als aan basale behoeften en psychosociale aspecten is voldaan, kan de professional gaan werken aan een adequate sociale interactie (Došen, 2010). Dan pas kun je resultaat verwachten van interventies, zoals het onderwijsaanbod.

Visie op ondersteuning

In het algemeen geldt dat voor jeugdigen die in aanmerking komen voor onderwijs-zorgarrangementen er sprake is van ‘specifiek opvoeden’ (Kok, 1984).

Bij specifiek opvoeden gaat het om kinderen die vaak tot bijna doorlopend behoefte hebben aan ondersteuning.

Dit betreft ondersteuning op emotioneel terrein, bij het verkrijgen van structuur en bij omgaan met variaties.

De onderwijs-zorgarrangementen creëren de voorwaarden die het kind nodig heeft om te kunnen leren. Aandacht voor basale behoeften vormen het uitgangspunt. Vervolgens werken onderwijs- en zorgprofessional aan het tot stand brengen van een adequate sociale interactie. Dit voorkomt dat de begeleiding een beheersmatig karakter krijgt en de leerling wordt onder- of overvraagd. Zodra de randvoorwaarden goed zijn geregeld, kunnen specifieke therapeutische en onderwijskundige interventies daadwerkelijk vruchten afwerpen.

Rol van de ouders

Net als passend onderwijs en passende zorg, vragen passende onderwijs-zorgarrangementen om een partnerschap met ouders. Zij spelen een essentiële rol in de ondersteuning van hun kind. Zij kennen het kind immers het langst en in sommige opzichten ook het best. Ouders weten vaak goed welke aanpak of benadering wel of niet werkt. Daarbij hebben zij in hun houding ten opzichte van de school en het leren veel invloed op hoe

een kind daar tegenaan kijkt. Als er extra ondersteuning nodig is, dan is de medewerking van de ouders cruciaal voor het welslagen ervan.

Ouders hebben de eindverantwoordelijkheid en regie over de opvoeding van hun kind. De school moet hen in staat stellen om beide te kunnen waarmaken.

Direct in beeld

Bij het signaleren van een complexe ondersteuningsbehoefte en een eventueel onderwijs-zorgarrangement komen de ouders direct in beeld. In het proces van verkennen van onderwijsmogelijkheden volgt een nauwe samenwerking. Daarbij houden leerkracht en zorgmedewerker rekening met behoeftes van ouders en kind cq jongere. De term ‘partnerschap’ is bewust gekozen. Deze gaat uit van een gelijkwaardige relatie tussen betrokken professionals en ouders. Het zijn partners die een gezamenlijk belang erkennen: het scheppen van zo gunstig mogelijke voorwaarden voor de ontwikkeling en het leren van het kind. Het partnerschap is gericht op doelen die aansluiten bij dit gezamenlijke belang.¹¹

¹¹ Zie ook: Samenwerken met ouders in ondersteuningstrajecten. www.zat.nl/speciaal-onderwijs.

Bijlage 6. Uitwerken van de ondersteuning

Als helder is welke arrangementen er moeten komen, kan de benodigde ondersteuning van de leerling(en) nader worden uitgewerkt. Onderstaand schema helpt hierbij.

Met deze kennis wordt het arrangement ingericht. Zie hiervoor het volgende schema.

Voor de leerling(en)	
Didactische ondersteuning <ul style="list-style-type: none"> • didactisch aanbod (vakken, aangepaste methodieken, onderwijsmaterialen en computer • leerstijl • leertijd • mate van structuur • leeromgeving • mate van intensiteit van begeleiding • expertise (specialistische kennis en ervaring) leraar en andere begeleiders 	
Sociaal-emotionele en gedragsondersteuning <ul style="list-style-type: none"> • mate van structuur, toezicht, correctie en nabijheid • aard van de affectie • mate van bevestiging en waardering • mate van zelfredzaamheid, zelfstandigheid en verantwoordelijkheid • mate van taakgerichtheid • mate van intensiteit van begeleiding) • expertise (specialistische kennis en ervaring) leraar en andere begeleiders 	
Ondersteuning t.a.v. de communicatie <ul style="list-style-type: none"> • communicatiestijl • logopedie 	
Fysieke, medische ondersteuning <ul style="list-style-type: none"> • verzorgingsruimte, zindelijkheidsstraining • fysiotherapie, therapieruimte, • meubilair, andere hulpmiddelen • medicatie 	
Anders, nl	
Na te streven uitstroomprofiel(en)	Geef aan welk uitstroomprofiel (of profielen) voor de leerling(en) in het arrangement aangehouden wordt.
Ondersteuning in de thuissituatie en in de bredere context /voor de ouders	
Ondersteuning leerkracht	
Ondersteuning school	

Bijlage 7. Inrichten van een arrangement

In deze matrix werkt u de kaders van het arrangement uit. Afhankelijk van het aantal betrokken leerlingen zal de inkleuring anders zijn. Autonomoem en in afstemming met de andere voorzieningen.

Vijf hoofditems zijn aangegeven. Vul de lijst aan op basis van de eigen, unieke situatie. Essentie is de inrichting van

de integraliteit van het onderwijszorgarrangement. Vanuit betrokken samenwerkingspartners moeten mensen, taken en verantwoordelijkheden, financiën, regelgeving en kwaliteitsbeleid op elkaar worden afgestemd; uiteraard in het belang van kinderen en hun ouders.

Aantal leerlingen	Elementen
1-3	Organisatie:
	Aansturing:
	Financiering:
	Regelgeving:
	Kwaliteitsbeleid / PDCA
.....	
4-8	Organisatie:
	Aansturing:
	Financiering:
	Regelgeving:
	Kwaliteitsbeleid / PDCA
.....	
8-12	Organisatie:
	Aansturing:
	Financiering:
	Regelgeving:
	Kwaliteitsbeleid / PDCA
.....	
25	Organisatie:
	Aansturing:
	Financiering:
	Regelgeving:
	Kwaliteitsbeleid / PDCA
.....	
>50	Organisatie:
	Aansturing:
	Financiering:
	Regelgeving:
	Kwaliteitsbeleid / PDCA
.....	

Bijlage 8. Activeren van het arrangement

Acties gericht op	Evaluatieve cyclus	Actie van					
		Jeugdige	Ouders	Netwerk rondom jeugdige	Onderwijs	Zorg	Andere partner
Het arrangement	signaleren						
	nader diagnosticeren						
	handelingsaanpak voorbereiden						
	handelingsaanpak uitvoeren						
	evalueren en aanscherpen						
Bij een crisis	signaleren						
	nader diagnosticeren						
	handelingsaanpak voorbereiden						
	handelingsaanpak uitvoeren						
	evalueren en aanscherpen						
Bij een wachtlijst/ overbrugging	signaleren						
	nader diagnosticeren						
	handelingsaanpak voorbereiden						
	handelingsaanpak uitvoeren						
	evalueren en aanscherpen						

Bijlage 9. Inbedden in de ondersteuningsstructuur van de school

Evaluatieve cyclus	Hoe brengen we dit onder in de ondersteuningsstructuur van de school?
Signaleren	
Nadere behoefte vaststellen	
Ontwikkeling arrangementen voorbereiden	
Arrangementen uitvoeren	
Evalueren en aanscherpen	

© 2016 (geactualiseerde versie).

Eerste versie: 2014 Nederlands Jeugdinstituut/LECSO

Verspreiden is toegestaan, mits onder bronvermelding.

Auteur Deanne Radema, Bart van Kessel

Fotografie Martine Hoving, Bettina Neumann

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

T (030) 230 63 44

E info@nji.nl

www.nji.nl
